

EGY FAJTA REKONSTRUKCIÓJA:

A SZÉKELY LÓ

Ha Székelyföld kincseiről esik szó, elsősorban a havasok, a népművészet jut eszünkbe, esetleg a csíksomlyói zarándoklat, az Ezer Székely Leány találkozó, de hajlamosak vagyunk elfeledkezni az élő kincsekről, mint amilyen a csak ezen a tájon előforduló lófajta. Igaz, a génmegőrzési szempontból is fontos fajta egyedeit egészen eldugott helyekről kellett „előásni”, de úgy tűnik, a fajtarekonstrukció halad a maga útján.

A SZÉKELY LÓ EREDETE

Régészeti kutatásokból tudjuk, hogy honfoglaló eleink apró termetű lovakon jártak és harcoltak, melyek nyugat-európai nagytű fajtársaiknál sokkal kitartóbbaknak bizonyultak, egyenletesebb teljesítményre voltak képesek. Abrakot nem kellett velük vinni, a pihenőidők legeltetése elegendő volt erőnlétük fenntartására. Emellett a kisebb léptű lovakról hatékonyabb a nyilazás. Így vált lehetővé a bravúros hadászati teljesítménynek számító kalandozások sikere.

A 20. század derekára a Habsburgok alatt elindult nemesítési törekvések hatására egyedül a Kárpátok hegyei között maradtak olyan lovak, amelyek még hordozták az ősi magyar ló jegyeit. A székely lóról részletes, tudományos igényű felmérés is maradt

ránk Hankó Béla professzor tollából, de sajnos a háború után megszűnt a tenyésztése ennek az apró termetű, de elegáns, finom fejformájú, „arabos” küllemű fajtának, melyet a székelység igavonásra és nyereg alatt egyaránt kiválóan tudott használni.

A FAJTA HIVATALOS „ELTŰNÉSE” ÉS A REKONSTRUKCIÓS ERŐFESZÍTÉS

A második világháborúban elpusztult a Zsuki Ménes (a székely ló tenyésztésének fő intézménye), és megsemmisültek a méneskönyvek. Ezután a fajtával egyáltalán nem foglalkoztak, nem indították újra a méneskönyvet, vagyis mint fajta, hivatalosan évtizedekig nem létezett.

Közben a meglévő állományt Erdélyben is divatosabb, nagyobb, nehezebb (például

lipicai) ménekkel fedeztették, így az erdélyi lóállomány, és a székely ló sem maradhatott fajtatiszta. Viszont a fajta genetikai erejét mutatja, hogy így is találtak az ősi fajtajelleget mutató egyedeket.

2008-ban azonban lelkes, elkötelezett emberek létrehozták a Kászonalitiz székelyhelyi Mereklýe Kulturális Egyesületet, amely a kulturális értékek megőrzése mellett célul tűzte ki az egykori székely lóhoz hasonló lovak felkutatását, és a fajta rekonstrukcióját.

Dr. Bodó Imre, az egyesület elnöke a fajtarekonstrukciós programmal kapcsolatban elmondta: „Sikerült a Bethlen Gábor Alapítól és az Agrárminisztériumtól támogatást kapnunk, amiből fel tudtuk állítani a törzsménest. További mérföldköveknek tekint-

A SZÉKELY LÓ LEÍRÁSA

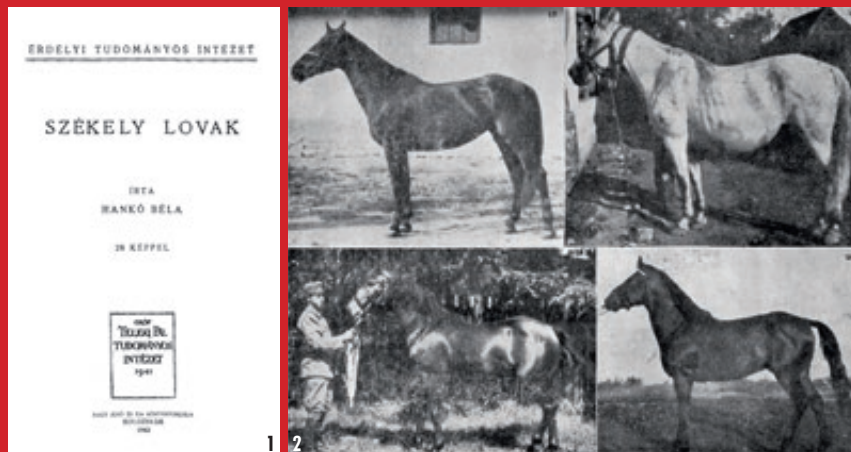
■ 1. Székely ló ménes Kászonfelfitz határában. Háttérben az impéri kúria épülete | 2. Csillag és csikója, Csillám. A csikó farán még látszik a farkas marásának hege. Csillámot anyja megvédte a vadaktól

hetjük egy arab telivér mén megvásárlását Bábólnáról (cseppvér-keresztéssel igyekszünk megőrizni a típust, mely korábban is jelentős keleti vérrrel rendelkezett), majd az első Székely Ló Mustra létrejöttét Bőjte Csaba testvér Szent Ferenc Alapítványának csíkszentsimoni telepén, 2017 szeptemberében. E szemle jelentősége két szempontból is kiemelendő: egyrészt a lótenyésztéssel foglalkozó jeles magyarországi szakemberek meglepetéssel tapasztalták, hogy milyen nagy számban jelentek meg a várt típusba jól illő lovak, másrészt a helyi gazdák is meglepve látták, hogy nevezetes szakemberek, és olyan köztisztviseltek örvendő személyek, mint Bőjte Csaba testvér, milyen fontosnak és értékesnek tartják ezt a programot. A programhoz azóta egyre többen csatlakoznak, jelenleg tizenöt gazda része a tenyésztésnek. Harminc kanca, öt mén van a programban, és tizenöt csikó született már célzott tenyésztésből. Mindezt a Mereklye Egyesület pontos méneskönyvben, csikókönyvben és fedezetési dokumentációban vezeti. Végül újabb mérföldkőnek tekintem a 2020. november 7-én Bábólnán megrendezett szakmai konferenciát, melynek kizárólagos témája a székely ló volt. A konferenciát a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat támogatta.”

HOGYAN MARADHATOTT FÖNN EZ A TÍPUS MINDENFÉLE KÖZPONTI TÁMOGATÁS NÉLKÜL 75 ÉVEN ÁT?

Valóban csodálatos dolog, hogy miközben a divat nem kedvez ennek a típusnak, mégis ilyen hosszú időn át fennmaradt. Bodó Imre azt is elmondta, „sokak által kifejezetten lenézettek a kisméretű, úgynevezett macska lovak. Fennmaradásukat csak a folyamatos kemény használat során mutatott kiváló tulajdonságaiknak köszönhetik. Ebben a divat generálta ellenszélben – szakszerűbben talán szelekciós nyomásnak kellene hívunk – bizony csak azok a lovak maradtak fenn, amelyek bírták a munkát és jó kedvvel, keményen dolgoz-

Bottal mérve 147 cm marmagasságot nem meghaladó, küllemileg „arabos” finom fejformával, kifejező szemekkel, stabil, de filigrán lábszerkezettel, tömör és kis méretű patákkal rendelkező, nyugodt vérmérsékletű, de jókedvvel dolgozó, strapabíró, hosszú távon is kitartó, fogatban és nyereg alatt egyaránt használható fajta. A fajtában minden szín szerepel (a tarka ló kivételével) és minden jegy elfogadott – áll a Hankó Béla kolozsvári egyetemi tanár 1941-es részletes felmérése alapján készült leírásban. Bodó Imre mindehhez hozzáteszi, hogy „a székely ember egyébként a jegytelen lovat tartja a legszebbnek, erre igyekszünk törekedni, de jelenleg az állomány létszáma nemigen teszi lehetővé az ilyen árnyalatok alapján való szelektálást.”

■ 1. Hankó Béla művének címlapja | 2. Dajka, 4 éves székely kanca; Berta, 11 éves székely kanca; Góbé I. székely mén; Góbé III. 8 éves székely mén (in: Hankó Béla: Székely lovak, Kolozsvár, 1943)

tak. Lustább, vagy lesántuló társaiknak nem volt esélyük ebben a világban. Bizony, nem egy idős lovat láttunk akár húsz év kemény munka után még mindig ép lábakkal. Úgy gondolom, fennmaradásuk éppen kiváló használati értékük fényes bizonyítéka.”

A FAJTAREKONSTRUKCIÓ NEHÉZSÉGEI

A fajta visszaállítása kezdettől számos nehézségbe ütközött. A legnagyobb gond az, hogy nagyon kevés a fajtába/típusba illő ló, azok is többnyire egészen eldugott helyeken vannak, ahol gyakran még a he-

lyi állatorvos sem járt soha. A lovak felkutatását egy lelkes, önzetlen és különleges helyismerettel rendelkező csapat végezte, akik segítségével a Mereklye Egyesület több jó kancát is tudott vásárolni.

A projekt a finanszírozási gondok mellett olyan problémával küzd, amit mi itt Magyarországon szinte elképzelni sem tudunk. „A lovak az évszázados hagyományt követve nyáron a havason legelnek, pásztor nélkül járják a havasi legelőket – magyarázta Bodó Imre. A jelenlegi természetvédelmi szabályok miatt az a kényes egyensúly, mely évszázadokon keresztül fennállt a ragadozók (farkasok és medvék) és a háziállatok közt a Kárpátokban, most a vadállatok túlszaporodása miatt felborulni látszik. Mi csak tavaly nyáron három kancát és két csikót veszítettünk el – medvék és farkasok téptek szét őket. Ez váratlan veszteség és kihívást jelent a program számára.”

MI MOTIVÁLJA A TENYÉSZTŐKET? AVAGY A SZÉKELY LÓ HASZNA A 21. SZÁZADBAN

„Nem volna helyes olyan fajta tenyésztését erőltetni, amire nincs társadalmi igény – mondta Bodó Imre. Azonban, sok neves lótenyésztő szakemberrel együtt nekem is az a véleményem, hogy világszerte kifejezetten növekszik a kisló kategória iránti társadalmi igény (a székely ló marmagasság szerint a kisló kategóriába tartozik). A fejlett ipari országokban, Nyugat-Európában, vagy az Egyesült Államokban, ahol a ló gazdasági szerepe egészen máshogy alakult, mint Magyarországon, vagy pláne Erdélyben, már régóta jóval gyorsabban emelkedik a kisllovak száma, mint a nagyoké. Ennek több oka is van: ezek a lovak kitartóak, igénytelenek, ellenállóak, gyermekek lovasoktatására, lovasturizmusra, lovasíjzatra, de még fakitermelésre is valójában alkalmasabbak, mint nagy súlyú fajtársaik, és tartásuk gazdaságosabb, tenyésztésük fenntartható módon folytatható. Ez a tendencia Magyarországot már elérte, és hamarosan a Székelyföldre is be fog gyűrűzni. Csak bízni lehet benne, hogy sikerül a tájhoz tartozó, helyi jellegzetes fajtát megmenteni, és nem kell majd drága pénzen külföldről vásárolnunk kisllovakat. Tehát nemcsak történelmünk kötelez az őseinktől ránk hagyott fajta megmentésé-

A FAJTAREKONSTRUKCIÓ EGYIK MOTORJA: DR. BODÓ IMRE

„Nagyapám Kászon Impéren született, és bár közvetlen családunkat a történelem viharai Magyarországra fújták, unokatestvérek, rokonok ma is sokan élnek Kászonban, és a kulturális gyökerek generációkon átívelve erősek maradtak. Nagyapám katonatiszt és sikeres ugrólovás lett, a legendás örkénytábori lovastanárok egyike.

Így a lovassportok szeretete is természetesen szállt apáról fiúra a családban. Édesapám a lótenyésztés egyik kiemelkedő szakembere, Gábor öcsém sikeres díjlovás volt, majd állatorvos és lósebész lett (a Lógyógyászati Klinikát vezeti az Állatorvostudományi Egyetemen). Én hétéves korom óta lovagolok, de pályám másfelé vitt, orvos, hematológus lettem. Mindenesetre mind a Székelyföldre, mind a lovakhoz való kötődés családi örökség.”

■ 1. Vidám, a zabolai Mikes Birtok jó képességű székely ló heréltje
 I 2. Hamad B, a cseppvér-keresztelésre vásárolt arab telivér mén

re, hanem erre sarkall a jelenben való haszna miatti racionalitás is” – hangsúlyozza Bodó Imre.

„És ne feledjük, hogy e fajta ugyanúgy emberi munka gyümölcse, mint például a középkori katedrálisok: esztétikai értéket hordoz, mely nemcsak őseink ízlésének felelt meg, de ma is gyönyörködtet; megőrzése ugyanolyan fontos, mint néprajzi hagyományaink vagy tárgyi kultúránk fenntartása. Végül a háziállatainkban rejlő géntartalékok megőrzése szempontjából is fontos az ősi fajták fennmaradása – ezek jövőbeni nemesítések kiindulásai lehetnek. Ha elvész, soha többé vissza nem hozható”.

A SZÉKELY LÓ LESZ A KILENCEDIK ELISMERT MAGYAR LÓFAJTA?

„Így volt a múltban, és a fajtarekonstrukció célja is ez – mondja Bodó Imre. De hogy ezt mikorra lehet elérni, arra nem tudok egészen pontosan válaszolni, mert ez olyan szabályzás kérdése, aminek a kritériumai változóban vannak. Mindenesetre szükség van egy bizonyos létszámú kancát számláló állományra, és annak bizonyítására, hogy a fajtára jellemzőnek tartott jegyek három generáción keresztül öröklődnek. Tehát, már ebből is látható, hogy több évtizedes munka elején vagyunk ebben a pillanatban.”

Hamos B. Ágnes